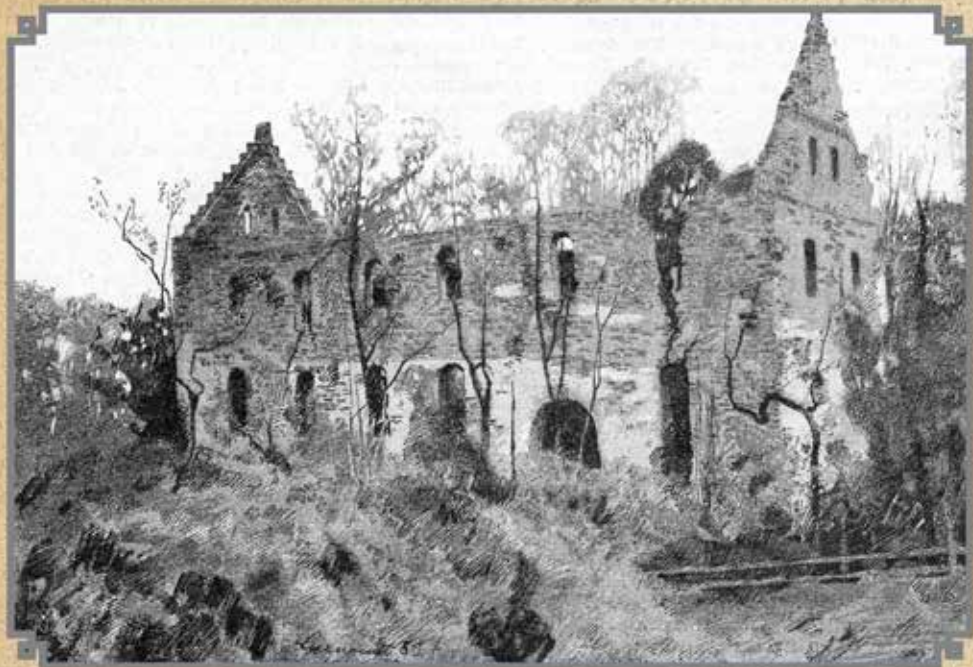


# Ett besök på Visingsö

*Återutgivning av text från 1890*



En publikation från  
[e-boksbiblioteket.se](http://e-boksbiblioteket.se)

Ett besök på Visingsö.  
Återutgivning av text från 1890

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-626-6

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: [www.e-boksbiblioteket.se](http://www.e-boksbiblioteket.se)

# Förord

I den här e-boken får du en kort skildring av en resa till Visingsö i slutet av 1800-talet.

Du får läsa om de spännande ruinerna som är fyllda av frukt- och karamellstånd, och hur ön är fylld av turister som kommit dit med ångbåt.

I e-boken får du framför allt läsa om de mest berömda byggnaderna och kyrkorna.

Den här texten publicerades ursprungligen i juni år 1890 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen Svea" med rubriken "Några bilder från Visingsö".

Texten publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

# Ett besök på Visingsö

*Den här texten publicerades ursprungligen i juni år 1890 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen Svea" med rubriken "Några bilder från Visingsö". Texten publicerades anonymt.*

**U**ngefär två och en half mil från Jönköping och något öfver en half mil från Grenna ligger, badande i Vetterns blå vågor, det underbart vackra Visingsö.

Det största intresset knyter sig här vid den gamla ruinen af Visingsborgs slott samt för öfrigt vid hela den rika skatt af minnen som ön eger. Få ruiner i Sverige torde väl hafva ett skönare läge än den gamla Visingsborg, omgifven som den är på tre sidor af ekskog, gamla lindar, vallar, murar och grafvar samt på den fjärde af Vettern med de blånande Grennabergen i bakgrunden.

Ön förlänades år 1564 af Erik XIV till Per Joachimson Brahe, som började byggandet af Visingsborgs slott. Grefve Magnus Brahe fortsatte därmed, men slottet blef ej färdigt förrän under Per Brahe d.y. Af byggningen återstår numera ej annat än södra och delvis väggen till östra flygeln. De norra och västra äro endast grushögar.

Då slottet under Per Brahe d. y. stod på höjden af sin glans, torde

det företett en bild af imponerande stolthet. Bygdt i fyrkant, omslutande en inre liten borggård, hade det fyra torn, täckta med koppar och förtennt järnbleck, samt förgyllda spiror.

Den af Magnus Brahe påbörjade östra flygeln hade tre våningars höjd. Den första våningen inrymde 5 rum med kök och kökskamrar, den andra 1 sal och 9 rum samt den tredje 1 sal och 8 kamrar. Den norra flygeln, byggd 1662, innehöll rustkamrar, verkstäder samt diverse förvaringsrum och hade en höjd af två våningar. Den äfven två våningar höga vestra flygeln innehöll: i första våningen 1 borgstuga med 9 kamrar, i den andra 2 salar med 13 rum. Alla fönster i denna flygel voro försedda med järngaller; dessutom egde flygeln tvenne torn täckta med koppar och förtennt järnbleck. Den likaledes två våningar höga södra flygeln hade en källarvåning om 8 hvalf, hvilka ännu begagnas. I första våningen var inrymd sal och fem rum. Den andra upptogs af »grefve Pers rum», ett förmak samt tre smårum, tyghus samt en med järnplåt täckt terrass. I flygeln var dessutom ett inkörshvalf till yttre borggården.

Öfver porten, som genom västra hvalfvet ledde till denna borggård, låg ett hvalf, som på hvar sin sida hade ett fängelsetorn samt rum för gardet.

Slottet egde en mängd prydnader af alla slag. Mellan de höga, hvalfda fönstren i öfre våningen åt inre borggården funnos nischer, i hvilka antagligen de nu i kyrkan förvarade förgyllda bilderna af grefvarne Brahe stodo.

Alla trappor i slottet voro af huggen sten samt försedda med järnledstänger. Slottet omgafs af vallar och grafvar. På vallarna stodo kanoner, och vakthållningen bestreds af vaktknektar och drabanter. Utanför slottet lågo byggningar för tjenstemän, boktryckaren och

bokbindaren.

Här lefde nu »grefve Per d. y.» som en furste på sin stolta borg, omgifven af sina tjenstemän, sitt garde och sina tjenare.

Hvilket rörligt lif har ej rådt här! Från borggården hördes hästarnes gnäggningar och drabanternas rop. I den med öfver två tusen fruktträd planterade trädgården promenerade damer och kavaljerer. Nere vid hamnen lågo sluparna förtöjda. På vallarna gingo vaktknek-tar. När grefven anlände till eller reste från sin borg, helsades han med salut, hvaruti artilleriet från det midt emot liggande Brahehus deltog. Vid grefvens lysande fester strålade ljus genom alla slottets fönster, speglade sig i det mörka vattnet. Musiken tonade i nattens stillhet långt, långt bort öfver Vettern, och när allt se'n var tyst hördes endast de vakthafvande drabanternas gevärsrop.

Grefve Per Brahe d. y. afled på Bogesund den 12 sept. 1680, 78 år gammal, och ligger begrafven i Östra Ryds kyrka. Han testamenterade sitt grefskap till sin brorson, Nils Brahe, som flyttade den rika samlingen af konstskatter, handskrifter m. m. till Slokloster.

Slottet användes sedermera till förvaring af danska och ryska fångar, hvilka enligt sägen förstörde detsamma genom mordbrand natten emellan den 2 och 3 december 1718.

Med slottets historia sammanhänger äfven de gamla kyrkornas.

Kumlaby kyrka, antagligen uppförd på 1100-talet, ligger nästan midt på ön, dock något mera åt norr. Den består af långskepp, fyrkantigt kor med firsidig sakristia samt ett likaledes fyrkantigt torn. Vid koret är ett halfcirkelformigt korutsprång. Genom den västra dörren kommer man in i det med tunnhvalf täckta vapenhuset. På murarna och i taket, där rappningen fallit bort, kan man se spår efter freskomålningar. Kyrkan, som af Per Brahe d. y. blef använd till gym-

nasium, hade uti sakristian gymnasibiblioteket.

Tornet är af sten med träresning och har allra öfverst en plattform, omgifven af järngaller. Det begagnas nu vid astronomiska iakttagelser.

Den gamla kyrkogården med sina åldriga lindar är omgifven af en lerskiffermur, hvartill öns östra strand lemnat material.

Den s. k. »Nya kyrkan» byggdes på grunden af ett gammalt kapell, kalladt Ströja, och blef färdig 1636, ehuru tornet uppfördes först 1683. Kyrkan, som ligger vackert inbäddad i ekskog, strax ofvan det prydliga Jägmästarebostället, eger en rikedom på utmärkta träskulpturer och målningar.

Kyrkans enda ingång har en vacker omfattning i barockstil, utförd i kalksten från Omberg. Portalen är prydd med Braheska och Stenbockska vapnen under en greflig krona. Bland träsniderierna vill jag särskildt nämna korets gallerverk samt himmeln öfver predikstolen såsom ytterst präktiga konstarbeten. Bland målningar finnes ett porträtt samt tvenne utmärkta målningar på koppar. Synd att de icke bära mästarens signatur. På ön finnas dessutom tvenne gamla borgruiner från den tid då ön var ett säte för Sveriges konungar. På norra ändan af ön låg Borga slott.

Låg! ja, ty numer finnes ej en sten kvar däraf på ön. Vettern har slukat allt, men när vädret är lugnt kan man dock ute i sjön se spår efter slottet. 726 fot långt ute i Vettern ser man en sten sticka upp, som enligt sagan lär ha stått midt på slottets borggård. På öns södra ända finnas äfven ruinerna af ett slott som kallades Näs, hvarest Magnus Ladulås afled 1290. Detta slott lär ha blifvit förstördt genom mordbrand. Numera användes ön som tillflyktsort öfver sommaren i synnerhet af Jönköpingsbor. Klimatet och för öfrigt hela öns utse-



ende liknar mycket norra Sjellands. En liflig ångbåtskommunikation förmedlar ön med Jönköping och Grenna flere gånger om dagen.

Ön är mycket tätt bebyggd, och omkring hvarje stuga äro en mängd fruktträd och bärbuskar planterade.

När man en vacker sommareftermiddag på ångbåt nalkas ön, ser man ruinen af det förr så stora slottet resa sina trappgaflar mot den gula luften, omgjutet af solens sista rodnande ljus.

På hamnarmen promenera eleganta damer och herrar i liflig konservation. Ångbåten lägger ut och försvinner i det rosaskimrande solljuset. Är man trött eller har kort tid till sitt förfogande, stå »remmalag» till ens disposition. Men vi föredraga att gå upp på konditoriet, ett litet hemtrefligt ställe med den härligaste utsigt öfver Vettern. Det är sommargästernas samlingsplats. Om söndagarna är ön lifligt besökt af lustresande. Då myllrar det af folk öfverallt. På den forna borggården dansa och skråla druckna bönder efter en skrällande mässingssextett.

I slottshvalfven stå frukt- och karamellstånd, omkring hvilka en mängd skrånande drängar och pigor äro packade.

Solen sjunker bakom Vestgötalandet, skjutande gnistrande knippen af varmt solljus öfver ön. Fönstren i det midt emot liggande Grenna flamma som af eld. De slockna så småningom, medan skuggorna, som bli allt längre och längre, krypa sakta uppför berget, insvepande allt i en blåaktig dimma.

Men så börjar det mörkna, mörkret kommer smygande öfver en omärkligt. Allting blandas i en oredig massa, under det månen stiger upp öfver bergkammen, kastande sitt silfverglitter öfver vattnet.

Ånghvisslan ljuder till uppbrott. De lustresande komma rusande utför backen glada och varma. Handklaveret låter sina toner blan-

das med skrattet. Ångaren har tändt sina lanternor och tager ombord denna oroliga människomassa. Trossarna kastas, och in i månljuset ilar nu båten med sin lefvande last.



*Borgruinen på Visingsö.*



*Hamnen på Visingsö i morgonbelysning.*



Kumlaby kyrka på Visingsö. "Grefve Pers gymnasium".



*Nya kyrkan på Visingsö.*

# Viktiga ord och personer

## ***Brahe, Magnus.***

[1564–1633] Svensk riksdrots, riksråd, greve och jurist. Ställde sig på hertig Karls sida i kampen med Sigismund.

## ***Brahe, Nils.***

[1633–1699] Svensk greve, diplomat, militär och riksråd. Var en av sin tids rikaste och mest inflytelserika män. Är i dag kanske mest känd som den som framförde kung Karl XI:s frieri till den blivande drottningen Ulrika Eleonora.

## ***Brahe den äldre, Per.***

[1520–1590] Svensk greve och riksråd. Systerson till Gustav Vasa. Överlevde Erik XIV:s utrensning av fiender eftersom han kom för sent till Riksdagen i Uppsala 1567.

## ***Brahe den yngre, Per.***

[1602–1680] Svensk greve och riksdrots. Ägnade en stor del av sin karriär i Finland och är mest berömd för grundandet av den finska Kungliga Akademien.

## ***Erik XIV.***

[1533–1577] Svensk kung mellan 1560–1568. Var son till Gustav

Vasa och avsattes sedan brodern Johan III gjort uppror. Förgiftades med arsenik efter nio års fångenskap.

### ***Magnus Ladulås.***

[1240–1290] Svensk kung från 1275 till sin död 1290. Var son till Birger Jarl. Är mest känd för att ha infört Alsnö stadga som innebar att det tidigare systemet med kunglig hird och ledning avskaffades.





*Nu kan du prenumerera på våra nya titlar via **patreon**.*

- Du får en ny e-deckare i veckan.*
- Du får tillgång till ett bibliotek med 50-100 titlar.*
- Du får tillgång till massor av fakta och biografier.*

*Mer info:*

*[www.patreon.com/klassiskadeckare](http://www.patreon.com/klassiskadeckare)*